

PressAcademia Procedia

Global Business Research Congress (GBRC), May 24-25, 2017, Istanbul, Turkey.

ANALYSIS OF THE OCCUPATIONAL HEALTH AND SAFETY FACTOR IN BUSINESS ENTERPRISES FROM THE VIEWPOINT OF EMPLOYEES

DOI: 10.17261/Pressacademia.2017.434

PAP-GBRC-V.3-2017(49)-p.495-499

Mehmet Colak¹, Tahsin Cetin²

¹Muğla Sıtkı Koçman University, Technology Faculty, Kötekli Campus, Muğla, Turkey. Email: cmehmet@mu.edu.tr

²Muğla Sıtkı Koçman University, Technology Faculty, Kötekli Campus, Muğla, Turkey. Email: tahsincetin@mu.edu.tr

To cite this document

Çolak, M., Çetin, T., (2017). Analysis of the occupational health and safety factor in business enterprises from the viewpoint of employees, PressAcademia Procedia (PAP), V.3, p.495-499.

Permenant link to this document: <http://doi.org/10.17261/Pressacademia.2017.434>

Copyright: Published by PressAcademia and limited licenced re-use rights only.

ABSTRACT

There are many studies aiming to reveal the reasons of workplace accidents. According to these studies, workplace accidents occur due to a number of reasons. It is known that workplace accidents generally occur due to the industrialization way of countries, business models, insufficiency of accident statistics and investigations, lack of inspection services, qualities of employees and lack of occupational safety consciousness. The reasons of workplace accidents may show both general and national-specific properties. Business enterprises in our country are generally small and medium scaled enterprises and the lack of occupational safety organization, training and inspection increases workplace accidents. Today, professional ethics, ethical values, occupational health and safety at workplaces are the most important factors in terms of today's sense of business. Besides, the development of a country depends on the protection and efficient use of man power, natural resources, all kinds of machines-equipments and technical man power. As a matter of fact, evaluating the data of the answers given by business employees in this questionnaire; majority of participants stated that occupational health and safety applications at workplaces had a positive effect upon the productivity and quality of workplaces and forming a social perception on this issue would be useful for future employees; however, the inspections remained insufficient.

Keywords: SME businesses, employee perception, business security factor, risk, ergonomics.

JEL Codes: J28, I10, J20

İŞLETMELERDE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ FAKTÖRÜNÜN ÇALIŞANLAR BAKIMINDAN ANALİZİ

ÖZET

İş kazalarının nedenlerini ortaya koymaya yönelik olarak birçok araştırma yapılmıştır. Yapılan araştırmalara göre, iş kazalarının meydana gelmesinde birden çok nedenin etkisi bulunmaktadır. İş kazaları genellikle ülkelerin sanayileşme biçiminden, işletme şekillerinden, kaza istatistik ve araştırmalarının yetersizliğinden, denetim hizmetlerinin eksikliğinden, çalışanların niteliklerinden ve iş güvenliği bilincinin olmamasından kaynaklandığı bilinmektedir. İş kazalarının nedenleri genel özellikler göstermekle birlikte, ülkelere göre kendine özgü bazı özelliklerde gösterebilmektedir. Ülkemizdeki işletmeler genellikle küçük ve orta ölçekli işletmeler olmakla birlikte, iş güvenliği organizasyonu, eğitim ve denetimi istenilen düzeyde olmaması, iş kazalarını arttırıcı bir etki yapmaktadır. Günümüzde iş yerlerinde, iş ahlakı, etik değerler ve günümüz işletme anlayışı bakımından iş sağlığı ve güvenliği her şeyin önünde gelmektedir. Ayrıca bir ülkenin gelişmesi; insan gücünün, doğal kaynakların, her türlü makine-tehizatın ve teknik ve teknik insan gücünün korunmasına, aynı zamanda etkili ve verimli bir şekilde kullanılmasına bağlıdır. Nitelikli işletme çalışanlarına yönelik yapılan bu anket çalışmasında alınan cevapların verileri değerlendirildiğinde, katılımcıların çoğunluğu iş yerindeki iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının o iş yerindeki iş verimini ve kaliteyi olumlu etkilediğini, bu konuda toplumsal bir algı oluşturmanın gelecek nesilde çalışan konumunda olacılara fayda sağlayacağı fakat denetimlerin yetersiz olduğu bulgularımız arasındadır.

Anahtar Kelimeler: KOBİ işletmeleri, çalışan algısı, iş güvenliği faktörü, risk, ergonomi

JEL Kodları: J28, I10, J20

1. GİRİŞ

Gelişen endüstrileşme ve sanayileşmeyle birlikte iş sağlığı ve güvenliği konusunda da bazı çalışmaları zorunlu kılmıştır. İşletmelerin, tüm üretim aşamalarında meydana gelecek olumsuzlukları ortadan kaldırebilmeleri için iş sağlığı ve güvenliği bakımından uygulayacakları korunma ve önleme politikalarına bağlı olduğu gerçeğidir.

İş sağlığı ve güvenliği çalışmalarını gerçekleştirmekten kaynaklanan iş kazaları ve meslek hastalıkları sonucu ortaya çıkan görünür görünmeyen maliyetler; önleme için yapılan yatırımlardan çok daha yüksektir. Sosyal güvenlik açısından temel önemde olan, en iyi tazminat ve iyileştirme programları bile işle ilgili kaza veya hastalıklardan kaynaklanan yaşam kalitesi kaybını karşılayamamaktadır.

2. LİTERATÜR İNCELEMESİ

Küreselleşen dünya pazarında hızla artan ve artmaya devam eden, işletmeler arası rekabetin sonucunda temel üretim faktörlerinden biri olan insan faktörünün önceki yıllara oranla daha fazla önem kazandığı gözlenmektedir. Bu yoğun rekabetle baş edebilmek için insan faktörünü merkeze alan yönetim anlayışlarının gelişmesi vesilesiyle insana ait iş güvenliği, iş sağlığı, iş doyumuna gibi kavramlar önem kazanmıştır (Yıldırım ve diğ., 2015).

Yaşamının önemli bir kısmını iş yerinde geçiren insanın, buradaki güvenlik ihtiyacını karşılamak amacıyla, işçi sağlığı ve iş güvenliği adı altında bazı sistematik çalışmalar yürütülmüş ve işçi sağlığı ve iş güvenliği, disiplinler arası bir kavram ve çalışma alanı olarak tüm dünyaya yayılmıştır. Dünya’da iş kazası ve meslek hastalıklarından kaynaklanan kaybedilen yaşamlar düşünüldüğünde, işçi sağlığı ve iş güvenliği hakkındaki çalışmaların ve bu konuda gerçekleştirilmesi gereken ilerlemenin önemi gözler önüne serilmektedir (Uslu, 2014).

Aydın vd. (2012) iş sağlığını “bütün çalışanları bedensel, ruhsal ve sosyal yönden en yüksek düzeye getirmeyi, bu düzeyi sürdürmeyi, bu düzeyi bozacak etkenleri önlemeyi, çalışanları fizyolojik ve psikolojik yeteneklerine uygun işlere yerleştirmeyi ve böylece işi insana, insanı işe adapte etmeyi amaçlayan bir alan” olarak tanımlarken, iş güvenliğinin ise “iş yerlerini işin yürütümü nedeniyle oluşan tehlikelerden uzaklaştırmak ve sağlığa zarar verebilecek koşullardan arındırarak, daha iyi bir çalışma ortamı sağlamak için yapılan sistemli çalışmalar” olduğunu vurgulamıştır.

İş kazalarına ilişkin yukarıdaki veriler ve ülkemizde yaşanan iş kazaları, meslek hastalıkları, sürekli iş görmezliğe sebep olan vakalar ve ölümlü kaza vakalarının Dünya ve Avrupa’yla karşılaştırmalı sonuçları doğrultusunda, ülkemizdeki iş kazası ve meslek hastalıkları konusundaki çalışmaların yetersiz kaldığı öne sürülebilir.

Bir işletmede yaşanan kazadan; kazaya maruz kalan çalışanlar ve yakınları, kazaya sebep olan çalışanlar, kazaya tanık olanlar, işletme bünyesinde kazayı duyan çalışanlar, işletme, çevre işletmelerin çalışanları, işletmenin müşterileri, işletme için çalışan taşeron firmalar olumsuz etkilenmektedir. Ayrıca iş kazası ile ilgili olarak devletçe yapılan soruşturma, yaralanan veya sakat kalan iş görenin rehabilitasyonu, iş görenin bir süre veya tamamen üretim elemanı olmaktan çıkması ve tüketim elemanı olması, ülke ekonomisini dolaylı etkilemektedir (Kurt, 1998).

Türkiye’de yaşanan iş kazaları değerlendirildiğinde; Türkiye’nin Dünya’da en çok iş kazasının yaşandığı üçüncü ülke, Avrupa’da ise birinci ülke olduğu görülmekte ve bu konuda gerçekleştirilen çalışmaların diğer ülkelere kıyasla yetersiz olduğu açığa çıkmaktadır (Yıldırım ve diğ., 2015).

Türkiye’de işçi sağlığı ve iş güvenliği eğitimlerindeki bilgi yetersizliği, verilen kurumsal bilgilerin davranışa dönüşmemesi ve iş güvenliği eğitimindeki süreksizlik verilen eğitimin kalıcı olmasındaki en önemli engellerdir (Aydın vd., 2010).

Yönetici pozisyonunda olmayan çalışanlar da yaptıkları işlerle ilgili olarak aldıkları eğitim doğrultusunda bilinçli, tedbirli, disiplinli davranmalı, moral bozukluğu ve yorgunluk içinde bulunmamalı, her şeyden önce kendi hayatına ve sağlığına önem vermeli, işyerlerinde emniyetle çalışmalarından daha önemli bir şey olmadığını ve işin bitiminden sonra kendilerini evde bekleyenlerin olduğunu unutmamalıdır (Çelikdin, 1999).

Kazaların ve meslek hastalıklarının önlenmesine yönelik bahsedilen çalışmalarda, işletmelerde kişilerin konu hakkında alması gereken sorumluluk ve yükümlülükler, şirket politikası ve yönetmeliğinde bahsedilebileceği gibi aynı zamanda gerekli kanun, tüzük ve mevzuat düzenlemeleri aracılığıyla devlet tarafından da belirlenir.

Devletin, işçi sağlığı iş güvenliği hakkında gerçekleştirdiği yasal düzenlemelerin yanında yol gösterme, ikaz etme, eğitim, denetleme, araştırma gibi fonksiyonlarını ÇSGB bünyesinde gerçekleştirmesi, yaşanabilecek kazaların önüne geçmede etkili olmaktadır (Çelikdin, 1999).

İş kazaları ve meslek hastalıkları, sadece işletmeyi değil aynı zamanda bu kaza ve hastalıklara maruz kalan çalışanları ve aileleri ile sosyal çevrelerini de kuşatır ve toplum bütünüyle üretim sürecinin bu negatif sonuçlarıyla ilgilenmek zorunda kalır.

İş kazası ve meslek hastalıklarının azaltmanın yollarından biri, işverenlerin konuya ilişkin yükümlülükleri ve sorumlulukları hakkında yeterli bilgi sahibi olmalarıdır. İşverenler, yükümlülüklerini yerine getirdikleri takdirde hem iş kazası ve meslek hastalıklarında önemli bir azalma olacak, hem de söz konusu kaza ve hastalık hallerinde idari, cezai ve hukuki yaptırımlarla karşılaşmayacaklardır (Baycık, 2007).

Yeni teknoloji, yeni üretim teknikleri, daha kompleks makineler ve rekabet ortamı, yeni yatırım ve araştırmaları gerekli kılmaktadır. Bu nedenle bu yatırımlardan maksimum yarar sağlanması için vardiya sistemi gündeme gelmektedir. Vardiya sistemi gece çalışmalarını zorunlu kılmakta ve gece çalışmaları sağlık ve sosyal yönden çalışanları daha çok hırpalamaktadır. Bunun sonucunda birçok sanayi kolunda devamsızlık ve işi bırakma eylemleri, işgücü devir hızının yüksekliği gibi sorunlar ekonomik açıdan önemli maliyet artışlarına ve konuya çözüm arama yönünde daha çok çaba harcanmasına neden olmaktadır (Gerek, 1998).

Çalışanların yaşam kesitlerinin önemli bir kısmı işyeri ortamında geçmektedir. İş kazalarıyla karşılaşan kişiler iş güçlerinin tümünü veya bir kısmını belirli bir süre yitirmektedirler. Bunun, ücret gelirinin tümünün ya da bir bölümünün sürekli ya da belirli bir süre ile yitirilmesi anlamına geleceği açıktır. Kaza geçirinceye kadar üretken olan işçi, artık tüketici ve belki de başkalarına muhtaç hale gelmiştir (Gerek, 1998).

3. VERİ VE YÖNTEM

İş sağlığı ve iş güvenliği kapsamında yürürlükte olan kanun ve gerek ülke genelinde gerekse lokal bazda yapılan daha önceki ampirik araştırmalardan yararlanılarak oluşturulan anket formu yardımıyla veriler elde edilmiştir. Çalışma kapsamında kullanılan anket formu demografik değişkenleri ölçmek için 8 soru ve öğrenci yaklaşımlarını, algılarını, tutumlarını ölçmek için oluşturulan 3'lü Likert ölçeği ile 16 soru yöneltilmiştir. Anket uygulamasında ki ölçek soruları daha önce bu alanla ilgili yapılmış çalışmalardan da esinlenerek hazırlanmıştır.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Elde edilen veriler istatistik programı ile analiz edilmiş ve aşağıdaki grafiklerle gösterilip yorumlanmıştır.

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Bilgileri

		Sayı	Yüzde
1- Katılımcıların Cinsiyetleri;	a) Bay	61	80
	b) Bayan	15	20
2- Katılımcıların Yaş Ortalaması;	a)18-24 yaş arası	20	30
	b) 25-40 yaş arası	30	45
	c) 41 ve üzeri yaş	16	25
3- Çalışılan bölüm ve birimler;	a) Üretim	45	59
	b) Montaj	7	9
	c) Sevkiyat	5	7
	d) Diğer	19	25
4- Bulduğunuz işyerinde kaç yıldır çalışıyorsunuz?	a) 1-3 yıl	41	54
	b) 4-10 yıl	28	37
	c) 11-20 yıl	5	6
	d) 21 ve üstü	2	3
5- Çalışma süresi içerisinde İş Sağlığı ve Güvenliği (İSG) eğitimi aldınız mı?	a) Evet	62	82
	b) Hayır	14	18
6- Çalışma yerinde İş Kazası veya Meslek hastalığıyla karşılaştınız mı?	a) Evet	23	30
	b) Hayır	53	70
7- Çalışma yerinde düzenli olarak İSG ile ilgili bilgilendirme toplantıları uygulamalı yapıldı mı?	a) Evet	40	53
	b) Hayır	36	47

8- Çalıştığınız iş yerinde yeni bir araç veya ekipman alındığında doğru bir şekilde nasıl kullanılacağı hakkında uygulamalı bir eğitim verildi mi?

a) Evet	39	51
b)Hayır	37	49

Tablo 2: Çalışılan Yerde İş Sağlığı ve Güvenliği Konusunda Yönetmelik Önlem ve Tedbirler

(%) 1-Katılıyorum 2- Kararsızım 3- Katılmıyorum

1- İşletmemizde çalışanlara sağlık ve güvenlik ile ilgili Kişisel Koruyucu Donanımlar (KKD) sağlanır.	56	6	14
2- İşletmemiz de sağlık ve güvenlik ile ilgili tedbirlere uyulup uyulmadığı denetlenir.	43	17	16
3- İşletmemizde sağlık ve güvenlik ile ilgili gerekli tedbirler alınır.	51	9	16
4- İşletmemizde sağlık ve güvenlik için gerekli olan teknik ekipmanlar bulunur.	50	9	17
5- İşletmemizde düzenli aralıklarla risk değerlendirmesi yapılır.	34	20	22
6- İşletmemizin olası bir acil duruma karşı (yangın v.b.) tüm çalışanların bildiği bir eylem planı vardır.	35	22	19

Tablo 3: Çalışanların İş Sağlığı ve Güvenliği Kriterlerine Göre Çalışması

(%) 1-Katılıyorum 2- Kararsızım 3- Katılmıyorum

1-Çalışma arkadaşlarım işyerinde sağlık ve güvenlik bakımından bir tehdit ile karşılaştıklarında derhal işyeri yönetimine haber verirler.	47	16	13
2- Çalışma arkadaşlarım iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerinden öğrendikleri bilgileri, iş yaparken uygulurlar.	31	21	24
3- Çalışma arkadaşlarım işlerini yaparken, kendi sağlık ve güvenliklerini tehlikeye düşürmezler.	36	15	25
4- Çalışma arkadaşlarım işlerini yaparken, diğer personelin sağlık ve güvenliklerini tehlikeye düşürmezler.	35	23	18
5- Çalışma arkadaşlarım işyerindeki makine, araç ve gereçleri kurallara uygun bir şekilde kullanır.	29	24	23
6- Çalışma arkadaşlarım kendilerine verilen Kişisel Koruyucu Donanımları (KKD) doğru bir şekilde kullanırlar	31	20	25

Tablo 4: Çalışanların İş Sağlığı ve Güvenliği Konusundaki Farkındalık Seviyeleri

(%) 1-Katılıyorum 2- Kararsızım 3- Katılmıyorum

1- Çalışma arkadaşlarım, meslek hastalıkları ve nedenleri hakkında bilgi sahibidir.	21	21	33
2- Çalışma arkadaşlarım, iş hayatları ile ilgili yasal hak ve sorumlulukları hakkında bilgi sahibidir.	17	23	36
3- Çalışma arkadaşlarım, meslek hastalıklarından korunma yolları hakkında bilgi sahibidir.	20	22	34
4- Çalışma arkadaşlarım, koruyucu ekipmanları kendi isteğiyle kullanır.	29	12	35

5. SONUÇ

Bütün bu çalışmaların yanı sıra firmaların güçlü bir iş güvenliği kültürünü inşa ederek benimsemesi yaşanabilecek iş kazaları ve meslek hastalıklarının önlenmesinde etkili olacaktır.

İş sağlığı ve güvenliğinin küresel düzeydeki önemi, iş kazalarının ortaya çıkardığı sonuçların sadece kazaya uğrayan ailesi, çalıştığı işletme ülke ekonomisi ve yaşadığı toplumla sınırlı bir etkiye sahip olmayıp; küreselleşen dünyada küresel bir etki ve boyut da taşıdığı gerçeğinde görülebilmektedir (Demirbilek, 2005).

Günümüzde, daha iyi çalışma standartları ve teknolojik gelişmelere rağmen, iş kazaları ve meslek hastalıkları dünya genelinde artmasının; sanayileşmiş ülkelerdeki emek yoğun sanayi üretiminin, emeği ucuz ve sosyal koruma düzeyi düşük gelişmekte olan ülkelere kaydırılmasının neden olduğu öngörülebilir.

KAYNAKLAR

Aydın, U., Karaca, N.G., Özgüler, V.C., Karaca, E., Güngör, Y. ve Demir, M. (2012). "Türkiye'de İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitiminin İş Kazaları ve Meslek Hastalıklarının Önlenmesindeki Rolü", Anadolu Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi.

Uslu, V., İşletmelerde İş Güvenliği Performansı Ve İş Güvenliği Kültürü Algılamaları Arasındaki İlişki: Eskişehir İli Metal Sektöründe Bir Araştırma, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.

Kurt, M. (1998), "Ergonomi ve İş Güvenliği", Tudev İş Dünyası Dergisi, Sayı: 1, Yıl: Mart-Nisan 1998, ss. 15-17.

Çelikdin, B. (1999). "İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği İş Kazalarının Önlenmesi", TUDEV İş Dünyası Dergisi, Sayı:6, Yıl:1999, s. 16-18.

Gaye Baycık, İş Sağlığı ve Güvenliği Bildiriler Kitabı(İnşaat İşyerlerinde İşverenin İSG Yükümlülükleri ve Sorumluluğu), İstanbul: İMO Yayını, Ekim 2007, s. 41.

Tunç Demirbilek, İş Güvenliği Kültürü (Kültür), 1.Basım, İzmir: Dokuz Eylül, 2005.

Nüvit Gerek, Türkiye'de İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği, Ankara: Türk Metal Sendikası Yayınları, 1998.

İbrahim YILDIRIM, Kadri Cemil AKYÜZ, Aytaç AYDIN, Cumhuriyet ALEVLİ, 2015, Akdeniz Bölgesi Orman Ürünleri Sanayi Çalışanlarının İş Güvenliği Algılarının Belirlenmesi, Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi, 3(3), ÖS:Ergonomi2015, 213-222, 2015 ISSN: 1308-6693, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

Camkurt, M.Z., 2007. İşyeri Çalışma Sistemi Ve İşyeri Fiziksel Faktörlerinin İş Kazaları Üzerindeki Etkisi, TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi Cilt: 20 Sayı: 6 , Cilt: 21 Sayı: 1 Mayıs / Ağustos 2007.

Gedik, T., ve İlhan, A., 2014. Sakarya ili mobilya imalatçılarında iş sağlığı ve iş güvenliği üzerine bir inceleme, SDÜ Orman Fakültesi Dergisi, Sayı: 15/123-129, Isparta.

Standart Kalite, 2013. OHSAS 18001 iş sağlığı ve güvenliği yönetim sistemi. http://www.standartkalite.com/ohsas_18001_nedir.htm, Erişim: 08.12.2016

Özkılıç, Ö., 2005. İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemleri ve Risk Değerlendirme Metodolojileri; TİSK Akademi Yayınları, Ankara.